

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JEAN RICHARD DE LA TOUR
της 13ης Ιανουαρίου 2022¹

Υπόθεση C-569/20

IR

**Ποινική διαδικασία
παρισταμένης της:
Spetsializirana prokuratura**

[αίτηση του Spetsializiran nakazatelen sad
(ποινικού δικαστηρίου ειδικών αρμοδιοτήτων, Βουλγαρία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις – Οδηγία (ΕΕ) 2016/343 – Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του – Άρθρα 8 και 9 – Απαιτήσεις σε περίπτωση καταδικαστικής αποφάσεως εκδοθείσας ερήμην – Δικαίωμα σε νέα δίκη – Διαφυγή του κατηγορουμένου – Εθνική ρύθμιση αποκλείουσα την επανάληψη της ποινικής διαδικασίας όταν ο ερήμην καταδικασθείς διέφυγε αφότου έλαβε γνώση των κατηγοριών που απαγγέλθηκαν εις βάρος του κατά το στάδιο της ανάκρισης»

I. Εισαγωγή

1. Μπορεί πρόσωπο το οποίο καταδικάστηκε κατόπιν δίκης στην οποία δεν παρέστη αυτοπροσώπως λόγω διαφυγής του να ασκήσει το δικαίωμα σε νέα δίκη, σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, και το άρθρο 9 της οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας²;
2. Αυτό είναι, κατ' ουσίαν, το αντικείμενο των προδικαστικών ερωτημάτων που υποβάλλει το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων, Βουλγαρία).
3. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβλήθηκε στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας στην οποία αποφασίστηκε να δικαστεί ο IR ερήμην. Παρότι έλαβε γνώση των κατηγοριών που απαγγέλθηκαν εις βάρος του κατά το στάδιο της προανάκρισης, ο IR διέφυγε και, επομένως, δεν ενημερώθηκε ούτε για το οριστικό κατηγορητήριο ούτε για την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης του ούτε για τις συνέπειες της μη παράστασης.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

² ΕΕ 2016, L 65, σ. 1.

4. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί το περιεχόμενο των απαιτήσεων που επιβάλλει ο νομοθέτης της Ένωσης στο πλαίσιο της οδηγίας 2016/343 για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων υπεράσπισης του IR. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν θα είναι δυνατή η εκτέλεση της απόφασης που εκδόθηκε στο πέρας της δίκης που διεξήχθη ερήμην του IR, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 8, παράγραφοι 2 και 3, της προμνησθείσας οδηγίας, ή αν, αντιθέτως, θα πρέπει να προβλεφθεί η εκ νέου εκδίκαση της υποθέσεως, βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, και του άρθρου 9 της ίδιας οδηγίας.

5. Με τις παρούσες προτάσεις, θα εκθέσω ότι, καίτοι η ενημέρωση του κατηγορουμένου σχετικά με τη διεξαγωγή της δίκης του συνιστά βασική απαίτηση της οδηγίας 2016/343 προκειμένου να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα υπεράσπισης, εντούτοις ο νομοθέτης της Ένωσης παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να εξετάζουν κατά πόσον η εν λόγω απαίτηση εκπληρώθηκε *in concreto*. Συγκεκριμένα, ο νομοθέτης της Ένωσης ζητεί από τα κράτη μέλη να αποδίδουν ιδιαίτερη προσοχή στη συμπεριφορά τόσο των αρμόδιων εθνικών αρχών για την κοινοποίηση των σχετικών πληροφοριών όσο και του προσώπου στο οποίο απευθύνονται οι εν λόγω πληροφορίες.

6. Στο πλαίσιο αυτό, θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους το άρθρο 8, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2016/343, το οποίο επιτρέπει στα κράτη μέλη να εκτελέσουν απόφαση εκδοθείσα στο πέρας δίκης στην οποία ο κατηγορούμενος δεν παρέστη, καταλαμβάνει την περίπτωση στην οποία το εθνικό δικαστήριο διαπιστώνει, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των συγκεκριμένων περιστάσεων της επίμαχης υπόθεσης, ότι, παρά την επιμέλεια που επέδειξαν και τις προσπάθειες που κατέβαλαν οι αρμόδιες εθνικές αρχές για να ενημερώσουν τον κατηγορούμενο για τη διεξαγωγή της δίκης του και τις συνέπειες της μη παράστασης, ο κατηγορούμενος παρέβη, σκοπίμως και εκ προθέσεως, τις υποχρεώσεις που υπέχει προκειμένου να λάβει τις εν λόγω πληροφορίες, με σκοπό να αποφύγει την κρίση του δικαστηρίου. Θα διευκρινίσω ότι, στην περίπτωση που το εθνικό δικαστήριο προβεί στις ως άνω διαπιστώσεις, δεν αντιβαίνει στο άρθρο 8, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, και στο άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343 εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα σε νέα δίκη όταν ο κατηγορούμενος διέφυγε αφότου ενημερώθηκε για τις εις βάρος του κατηγορίες κατά το στάδιο της προανάκρισης και προτού λάβει γνώση του οριστικού κατηγορητηρίου.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Η οδηγία 2016/343

7. Κατά το άρθρο της 1, η οδηγία 2016/343 θεσπίζει κοινούς ελάχιστους κανόνες σχετικά με, αφενός, ορισμένες πτυχές του δικαιώματος στο τεκμήριο αθωότητας και, αφετέρου, το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του.

8. Οι αιτιολογικές σκέψεις 37 και 38 διαλαμβάνουν τα εξής:

«(37) Θα πρέπει [...] να είναι δυνατό να διεξαχθεί μια δίκη που μπορεί να οδηγήσει σε καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου εφόσον έχει ενημερωθεί για τη δίκη του και έχει δώσει εντολή σε δικηγόρο, ο οποίος διορίστηκε είτε από το εν λόγω πρόσωπο είτε από το κράτος, να το εκπροσωπήσει στη δίκη και ο δικηγόρος πράγματι εκπροσώπησε τον ύποπτο ή κατηγορούμενο.

(38) Όταν εξετάζεται κατά πόσον ο τρόπος με τον οποίο παρέχονται οι πληροφορίες επαρκεί ώστε να εξασφαλίζεται η επίγνωση του προσώπου όσον αφορά τη δίκη, ιδιαίτερη προσοχή, εφόσον κρίνεται σκόπιμο, θα πρέπει να αποδίδεται και στη δέουσα προσπάθεια που καταβάλλουν οι δημόσιες αρχές για να ενημερώσουν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο και στη δέουσα προσπάθεια που καταβάλλει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο προκειμένου να λάβει πληροφορίες που απευθύνονται σε αυτό.»

9. Το άρθρο 8 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του», προβλέπει στις παραγράφους 1 έως 4 τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα παράστασης στη δίκη τους.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι μια δίκη που μπορεί να οδηγήσει σε απόφαση για την ενοχή ή την αθωότητα του ύποπτου ή κατηγορουμένου μπορεί να διεξαχθεί ερήμην αυτού, υπό τον όρο ότι:

α) ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει ενημερωθεί εγκαίρως σχετικά με τη δίκη και τις συνέπειες της μη παράστασης· ή

β) ο ύποπτος ή κατηγορούμενος, αφού ενημερώθηκε για τη δίκη, εκπροσωπείται από εξουσιοδοτημένο δικηγόρο ο οποίος διορίστηκε είτε από τον ύποπτο ή κατηγορούμενο είτε από το κράτος.

3. Απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με την παράγραφο 2 μπορεί να εκτελεστεί κατά του συγκεκριμένου προσώπου.

4. Στις περιπτώσεις που τα κράτη μέλη έχουν ένα σύστημα που προβλέπει τη δυνατότητα διεξαγωγής δικών ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου, αλλά δεν είναι δυνατό να τηρηθούν οι προϋποθέσεις που καθορίζονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου επειδή ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να εντοπιστεί παρ' όλο που καταβλήθηκαν οι δέουσες προσπάθειες, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι είναι εντούτοις δυνατό να ληφθεί απόφαση και να εκτελεστεί. Σε αυτή την περίπτωση τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, όταν οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι λαμβάνουν γνώση της απόφασης, ειδικότερα όταν συλλαμβάνονται, λαμβάνουν επίσης γνώση της δυνατότητας να προσβάλουν την απόφαση και του δικαιώματος να ζητήσουν νέα δίκη ή να ασκήσουν άλλο μέσο ένδικης προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 9.»

10. Το άρθρο 9 της ίδιας οδηγίας, με τίτλο «Δικαίωμα σε νέα δίκη», ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος, στις περιπτώσεις που δεν παρίστατο στη δίκη του και δεν έχουν τηρηθεί οι όροι που προβλέπονται στο άρθρο 8 παράγραφος 2, έχει δικαίωμα σε νέα δίκη ή άλλο ένδικο μέσο προστασίας που επιτρέπει επαναπροσδιορισμό της ουσίας της υπόθεσης, περιλαμβανομένης της εξέτασης νέων αποδεικτικών στοιχείων, και που ενδέχεται να οδηγήσει σε ανατροπή της αρχικής απόφασης. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι εν λόγω ύποπτοι και κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα να παρίστανται, να συμμετέχουν ουσιαστικά, σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, και να ασκούν τα δικαιώματα υπεράσπισής τους.»

B. Το βουλγαρικό δίκαιο

11. Το άρθρο 55, παράγραφος 1, του Nakazatelno-protsesualen kodeks (κώδικα ποινικής δικονομίας, στο εξής: NPK) ορίζει τα εξής:

«Ο κατηγορούμενος έχει τα ακόλουθα δικαιώματα: [...] να μετέχει στην ποινική διαδικασία [...]».

12. Το άρθρο 94, παράγραφοι 1 και 3, του NPK ορίζει τα ακόλουθα:

«(1) Η συμμετοχή συνηγόρου στην ποινική διαδικασία είναι υποχρεωτική εφόσον:

[...]

8. η υπόθεση εκδικάζεται ερήμην του κατηγορουμένου·

[...]

(3) Όταν η παρέμβαση συνηγόρου είναι υποχρεωτική, η αρμόδια αρχή διορίζει δικηγόρο ως συνήγορο.»

13. Το άρθρο 247b, παράγραφος 1, του NPK έχει ως εξής:

«Με παραγγελία του ανακριτή επιδίδεται στον κατηγορούμενο αντίγραφο του κατηγορητηρίου. Με την επίδοση του κατηγορητηρίου, ο κατηγορούμενος ενημερώνεται για τη διεξαγωγή της προδικασίας και για τα ζητήματα στα οποία αναφέρεται το άρθρο 248, παράγραφος 1, για το δικαίωμά του να παραστεί με συνήγορο ή να ζητήσει να διοριστεί συνήγορος στις περιπτώσεις του άρθρου 94, παράγραφος 1, καθώς και για το ότι είναι δυνατόν να εκδικαστεί η υπόθεση και να εκδοθεί απόφαση ερήμην του, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 269.»

14. Το άρθρο 269 του NPK προβλέπει τα εξής:

«(1) Στις ποινικές υποθέσεις στις οποίες ο κατηγορούμενος κατηγορείται για σοβαρό ποινικό αδίκημα, η παρουσία του στη δίκη είναι υποχρεωτική.

[...]

(3) Αν δεν εμποδίζεται η εξακρίβωση της αντικειμενικής αλήθειας, η υπόθεση μπορεί να εκδικαστεί ερήμην του κατηγορουμένου στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1. ο κατηγορούμενος δεν εντοπίζεται στη διεύθυνση που έχει δηλώσει ή μετέβαλε τη διεύθυνσή του χωρίς να ενημερώσει την αρμόδια αρχή·

2. ο τόπος διαμονής του κατηγορουμένου στη Βουλγαρία είναι άγνωστος και δεν στάθηκε δυνατό να εξακριβωθεί κατόπιν ενδελεχούς έρευνας·

[...]

4. [ο κατηγορούμενος] διαμένει εκτός της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας και

a) είναι αγνώστου διαμονής·

[...]».

15. Το άρθρο 423, παράγραφοι 1 έως 3, του ΝΡΚ προβλέπει τα ακόλουθα:

«(1) Εντός έξι μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε γνώση της αμετάκλητης ποινικής καταδίκης ή της διαβίβασης τέτοιας καταδικαστικής αποφάσεως στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας από άλλη χώρα, ο ερήμην καταδικασθείς μπορεί να ζητήσει την επανάληψη της προδικασίας επικαλούμενος την απουσία του κατά την ποινική διαδικασία. Το αίτημα αυτό γίνεται δεκτό, εκτός από τις περιπτώσεις στις οποίες ο καταδικασθείς διέφυγε μετά την απαγγελία της κατηγορίας στο πλαίσιο της προδικασίας, με αποτέλεσμα να μην έχει καταστεί δυνατό να εφαρμοστεί η διαδικασία του άρθρου 247b, παράγραφος 1, και στις περιπτώσεις στις οποίες, μετά την εφαρμογή της εν λόγω διαδικασίας, ο καταδικασθείς δεν παρέστη στην ακροαματική διαδικασία χωρίς να συντρέχει αποχρών λόγος.

(2) Η αίτηση δεν αναστέλλει την εκτέλεση της ποινικής καταδίκης, εκτός εάν το δικαστήριο ορίζει άλλως.

(3) Η διαδικασία επανάληψης της προδικασίας περατώνεται αν ο ερήμην καταδικασθείς δεν εμφανιστεί χωρίς να συντρέχει αποχρών λόγος.»

16. Το άρθρο 425, παράγραφος 1, σημείο 1, του ΝΡΚ ορίζει τα εξής:

«Όταν κρίνει βάσιμη την αίτηση για την επανάληψη της διαδικασίας, το δικαστήριο δύναται:

1. να ακυρώσει την καταδικαστική απόφαση [...] και να παραπέμψει την υπόθεση για εκ νέου εκδίκαση επισημαίνοντας το στάδιο από το οποίο πρέπει να ξεκινήσει η εκ νέου εκδίκαση της υπόθεσης.»

III. Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

17. Η Spetsializirana prokuratura (ειδική εισαγγελία, Βουλγαρία) άσκησε ποινική δίωξη κατά του IR, λόγω της φερόμενης συμμετοχής του σε εγκληματική οργάνωση με σκοπό τη διάπραξη φορολογικών παραβάσεων που επισύρουν στερητικές της ελευθερίας ποινές.

18. Το κατηγορητήριο επιδόθηκε αυτοπροσώπως στον IR. Μετά την εν λόγω επίδοση, ο IR δήλωσε τη διεύθυνση επικοινωνίας του. Δεν εντοπίστηκε, όμως, στη διεύθυνση αυτή κατά την έναρξη του ενώπιον του δικαστηρίου σταδίου της ποινικής διαδικασίας ούτε κατά τις απόπειρες του Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικού δικαστηρίου ειδικών αρμοδιοτήτων) να τον κλητεύσει. Εξάλλου, ο εξουσιοδοτημένος δικηγόρος του παραιτήθηκε από την υπεράσπισή του. Το αιτούν δικαστήριο διόρισε αυτεπαγγέλτως δικηγόρο ο οποίος, όμως, δεν επικοινωνήσε με τον IR.

19. Λόγω ελαττώματος του κατηγορητηρίου, η εν λόγω πράξη κηρύχθηκε άκυρη και, κατά συνέπεια, η δικαστική διαδικασία που κινήθηκε κατά του IR περατώθηκε³.

³ Κατά τη νομολογία του Varhoven kasatsionen sad (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Βουλγαρία), η ελαττωματική πράξη πρέπει να αντικατασταθεί με νέα πράξη, διευκρινίζεται δε ότι το δικαστήριο δεν μπορεί να θεραπεύσει το ίδιο τις παραβάσεις ουσιώδους τύπου στις οποίες υπέπεσε ο εισαγγελέας, αλλά πρέπει, προς τούτο, να αναπέμψει την υπόθεση στον εισαγγελέα.

20. Εν συνεχεία, συντάχθηκε νέο κατηγορητήριο και η διαδικασία επαναλήφθηκε. Εντούτοις, και στην περίπτωση αυτή, ο IR αναζητήθηκε, μεταξύ άλλων μέσω μελών της οικογένειάς του, πρώην εργοδοτών του και φορέων παροχής υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας, χωρίς να καταστεί δυνατός ο εντοπισμός του. Επομένως, στο πλαίσιο της νέας ενώπιον δικαστηρίου διαδικασίας, λόγω της διαφυγής του IR, οι αρμόδιες εθνικές αρχές δεν μπόρεσαν να επιδώσουν στον IR το νέο κατηγορητήριο που συντάχθηκε εις βάρος του, παρά τις ενέργειές τους προς τον σκοπό αυτό.

21. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η υπόθεση πρέπει να εκδικαστεί ερήμην του IR, κάτι το οποίο συζητήθηκε κατά την πρώτη εκδίκαση της υπόθεσης. Εκθέτει, εντούτοις, ότι, εάν ο IR καταδικαστεί ερήμην, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να μνημονεύσει στην απόφασή του τις δικονομικές εγγυήσεις που έχει στη διάθεσή του ο IR μετά το πέρας της δίκης και, ειδικότερα, τα μέσα ένδικης προστασίας, ώστε να διασφαλίζεται η τήρηση της οδηγίας 2016/343.

22. Όσον αφορά, όμως, τόσο το νομότυπο της ερήμην δίκης όσο και τα μέσα ένδικης προστασίας, το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις που πρέπει να παρέχονται στον ενδιαφερόμενο σε περίπτωση όπως η επίμαχη, στην οποία διέφυγε μετά την επίδοση του πρώτου κατηγορητηρίου και πριν από την έναρξη του ενώπιον του δικαστηρίου σταδίου της ποινικής διαδικασίας. Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι δεν αποκλείεται ο IR να εντοπιστεί και να συλληφθεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους και να παραδοθεί στις βουλγαρικές αρχές δυνάμει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, τα προδικαστικά ερωτήματα που άπτονται της εμβέλειας της οδηγίας 2016/343 θα πρέπει να εξεταστούν λαμβάνοντας υπόψη το άρθρο 4α της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών⁴, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009⁵.

23. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2016/343, σε συνδυασμό με τις αιτιολογικές της σκέψεις 36 έως 39, και του άρθρου 4α, παράγραφος 1, στοιχείο β', της αποφάσεως-πλαίσιο [2002/584], σε συνδυασμό με τις αιτιολογικές της σκέψεις 7 έως 10, η περίπτωση στην οποία ο κατηγορούμενος έλαβε μεν γνώση της κατηγορίας που απαγγέλθηκε εναντίον του στην αρχική της μορφή, εν συνεχεία δε, λόγω διαφυγής του, είναι πλέον αντικειμενικώς αδύνατο να λάβει γνώση για τη δίκη ενώπιον του δικαστηρίου και την υπεράσπισή του αναλαμβάνει δικηγόρος που διορίστηκε αυτεπαγγέλτως και δεν έχει καμία απολύτως επικοινωνία μαζί του;
- 2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ανωτέρω ερώτημα:

Συνάδει με το άρθρο 9, σε συνδυασμό με το άρθρο 8, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2016/343, και με το άρθρο 4α, παράγραφος 3, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, στοιχείο δ', του ίδιου άρθρου της αποφάσεως-πλαίσιο [2002/584], η ρύθμιση εθνικού δικαίου (άρθρο 423, παράγραφοι 1 και 5, του ΝΡΚ) σύμφωνα με την οποία δεν προβλέπεται καμία έννομη προστασία κατά προανακριτικών πράξεων που διενεργήθηκαν και κατά καταδικαστικής αποφάσεως που εκδόθηκε ερήμην, στις περιπτώσεις που ο κατηγορούμενος

⁴ ΕΕ 2002, L 190, σ. 1.

⁵ ΕΕ 2009, L 81, σ. 24 (στο εξής: απόφαση-πλαίσιο 2002/584).

δεν εμφανίζεται αφότου έλαβε γνώση της αρχικής κατηγορίας, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η ενημέρωσή του τόσο για την ημερομηνία της δικάσιμου και τον τόπο της δίκης όσο και για τις επιπτώσεις σε περίπτωση μη παραστάσεώς του στη δίκη;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ανωτέρω ερώτημα:

Παράγει άμεσο αποτέλεσμα το άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343 σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη [των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης];»

24. Μόνον η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε γραπτές παρατηρήσεις και απάντησε στις ερωτήσεις προς γραπτή απάντηση που έθεσε το Δικαστήριο.

IV. Ανάλυση

A. Επί του παραδεκτού

25. Η εξέταση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως απαιτεί τη διατύπωση προκαταρκτικών παρατηρήσεων σχετικά με το παραδεκτό του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος.

26. Καθένα από τα εν λόγω ερωτήματα περιλαμβάνει δύο σκέλη. Το πρώτο σκέλος αφορά την ερμηνεία των σχετικών διατάξεων της οδηγίας 2016/343, ενώ το δεύτερο σκέλος αφορά την ερμηνεία των διατάξεων της απόφασης-πλαisiού 2002/584. Όπως και η Επιτροπή, θεωρώ όμως ότι η ερμηνεία των διατάξεων της εν λόγω απόφασης-πλαisiού και, ειδικότερα, του άρθρου της 4α είναι αλυσιτελής για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, λαμβανομένου υπόψη του πραγματικού πλαisiού που εκτίθεται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, διαπιστώνεται ότι η εκκρεμής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου υπόθεση επί της οποίας αυτό καλείται να αποφανθεί δεν αφορά, ούτε κυρίως ούτε παρεμπιπτόντως, το ζήτημα του κύρους ή της εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Η ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 4α της προμνησθείσας απόφασης-πλαisiού την οποία ζητεί το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων) αφορά, στην πραγματικότητα, ζήτημα υποθετικής φύσεως, καθόσον το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι δεν αποκλείεται ο IR να εντοπιστεί και να συλληφθεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους και να παραδοθεί στις βουλγαρικές αρχές βάσει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.

27. Υπό τις συνθήκες αυτές, προτείνω, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, να κριθούν अपαράδεκτα το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα καθόσον αφορούν την ερμηνεία της απόφασης-πλαisiού 2002/584⁶.

B. Επί της ουσίας

28. Με την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το Δικαστήριο καλείται, κατ' ουσίαν, να διευκρινίσει αν πρόσωπο το οποίο καταδικάστηκε στο πέρας δίκης στην οποία δεν παρέστη μπορεί να ζητήσει, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 9 της οδηγίας 2016/343, την επανάληψη της ποινικής διαδικασίας όταν, μετά την επίδοση κατηγορητηρίου το οποίο ακυρώθηκε

⁶ Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 29ης Ιανουαρίου 2013, Radu (C-396/11, EU:C:2013:39, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 28ης Οκτωβρίου 2021, Komisija za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo (C-319/19, EU:C:2021:883, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

μεταγενέστερα, το εν λόγω πρόσωπο, αφενός, διέφυγε, με αποτέλεσμα να μην ενημερωθεί ούτε για το οριστικό κατηγορητήριο ούτε για τη διεξαγωγή της δίκης του ούτε για τις συνέπειες της μη παράστασης, και, αφετέρου, εκπροσωπείται από δικηγόρο διορισμένο αυτεπαγγέλτως, με τον οποίο δεν έχει καμία επικοινωνία.

29. Το αιτούν δικαστήριο απευθύνει στο Δικαστήριο τα προμνησθέντα προδικαστικά ερωτήματα, υπό το πρίσμα των διατάξεων του άρθρου 423, παράγραφος 1, του ΝΡΚ. Συγκεκριμένα, στο εν λόγω άρθρο διατυπώνεται η αρχή σύμφωνα με την οποία η αίτηση για την επανάληψη της ποινικής διαδικασίας γίνεται δεκτή όταν υποβάλλεται από πρόσωπο που καταδικάστηκε ερήμην εντός προθεσμίας έξι μηνών από την ημερομηνία που έλαβε γνώση της καταδικαστικής απόφασης⁷. Το εν λόγω άρθρο προβλέπει, εντούτοις, εξαιρέσεις από την αρχή αυτή⁸. Ειδικότερα, η αίτηση για την επανάληψη της ποινικής διαδικασίας μπορεί να απορριφθεί όταν ο καταδικασθείς διέφυγε μετά την απαγγελία της κατηγορίας κατά την ανάκριση, αλλά πριν από την επίδοση του οριστικού κατηγορητηρίου. Κατά το αιτούν δικαστήριο, από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα σε νέα δίκη στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος δεν ενημερώθηκε ούτε για τη διεξαγωγή της προδικασίας ούτε για τη δυνατότητα εκπροσώπησης του από δικηγόρο ούτε για τις συνέπειες της μη παράστασης.

30. Επομένως, στο μέτρο που καμία διάταξη της οδηγίας 2016/343 δεν παρέχει σαφείς ενδείξεις σχετικά με το νομικό καθεστώς που εφαρμόζεται σε φυγόδικο και τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται σε αυτόν στο πέρας δίκης στην οποία δεν παρέστη, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν η προμνησθείσα ρύθμιση είναι σύμφωνη προς την εν λόγω οδηγία.

31. Προς τούτο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν πρέπει να θεωρηθεί ότι πρόσωπο ευρισκόμενο στην κατάσταση του IR εμπίπτει στο νομικό καθεστώς που προβλέπεται στο άρθρο 8, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2016/343, κατά το οποίο είναι δυνατή η εκτέλεση της απόφασης που εκδόθηκε στο πέρας δίκης στην οποία το εν λόγω πρόσωπο δεν παρέστη (πρώτο προδικαστικό ερώτημα), ή κατά μείζονα λόγο στο νομικό καθεστώς που προβλέπεται στο άρθρο 8, παράγραφος 4, και στο άρθρο 9 της εν λόγω οδηγίας, κατά το οποίο το εν λόγω πρόσωπο θα πρέπει να έχει δικαίωμα σε νέα δίκη (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα).

32. Στο μέτρο που τα δύο ως άνω σύνολα κανόνων είναι αλληλένδετα, προτείνω στο Δικαστήριο να εξεταστούν από κοινού το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

33. Θα ξεκινήσω την ανάλυσή μου εξετάζοντας το γράμμα των άρθρων 8 και 9 της οδηγίας 2016/343 και, εν συνεχεία, θα επικεντρωθώ, αφενός, στους σκοπούς που επιδιώκει ο νομοθέτης της Ένωσης στο πλαίσιο της εν λόγω οδηγίας και, αφετέρου, στη νομολογία που διαμόρφωσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [στο εξής: ΕΔΔΑ] σχετικά με την τήρηση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών⁹.

⁷ Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 425, παράγραφος 1, σημείο 1, του ΝΡΚ, η επανάληψη της ποινικής διαδικασίας μπορεί να καταλήξει στην ακύρωση της καταδικαστικής απόφασης και στην παραπομπή της υπόθεσης προκειμένου να εκδικαστεί εκ νέου επί της ουσίας από το στάδιο από το οποίο το δικαστήριο επισημαίνει ότι πρέπει να ξεκινήσει η εκ νέου εκδίκαση της υπόθεσης.

⁸ Η αίτηση μπορεί να απορριφθεί σε δύο περιπτώσεις. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως εμπίπτει στην πρώτη περίπτωση. Η δεύτερη περίπτωση είναι εκείνη στην οποία το οριστικό κατηγορητήριο επιδόθηκε στον καταδικασθέντα ο οποίος, χωρίς να συντρέχει αποχρών λόγος, δεν εμφανίστηκε στη δίκη.

⁹ Υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ).

1. Γραμματική ερμηνεία του άρθρου 8, παράγραφοι 2 και 4, και του άρθρου 9 της οδηγίας 2016/343

34. Μετά τη διατύπωση της αρχής σύμφωνα με την οποία ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα παράστασης στη δίκη του, ο νομοθέτης της Ένωσης παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να προβλέπουν διαδικασίες βάσει των οποίων οι κατηγορούμενοι μπορούν να δικαστούν ερήμην. Ειδικότερα, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 8, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2016/343, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν τη διεξαγωγή δίκης ερήμην του κατηγορουμένου και την εκτέλεση της απόφασης που εκδίδεται στο πέρας της εν λόγω δίκης. Οι προμνησθείσες διατάξεις στηρίζονται στην παραδοχή ότι ο κατηγορούμενος ενημερώθηκε για την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης του με αποτέλεσμα να θεωρείται ότι παραιτήθηκε οικειοθελώς και κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση από το δικαίωμα παράστασης στη δίκη του.

35. Συγκεκριμένα, όπως θα εκθέσω, από τα άρθρα 8 και 9 της εν λόγω οδηγίας προκύπτει ότι οι καταδικασθέντες στο πλαίσιο δίκης στην οποία δεν παρέστησαν κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες. Αφενός, στην κατηγορία των προσώπων για τα οποία είναι βέβαιο ότι έλαβαν, ή μπορούσαν να λάβουν, γνώση της ημερομηνίας και του τόπου διεξαγωγής της δίκης τους και, αφετέρου, στην κατηγορία των λοιπών καταδικασθέντων. Οι καταδικασθέντες που emπίπτουν στη δεύτερη κατηγορία έχουν δικαίωμα σε νέα δίκη, ενώ εκείνοι που emπίπτουν στην πρώτη κατηγορία δεν μπορούν να υπαχθούν στο εν λόγω μέτρο. Για την άρνηση διεξαγωγής νέας δίκης, ο νομοθέτης της Ένωσης θέτει δύο προϋποθέσεις¹⁰.

36. Η πρώτη προϋπόθεση προβλέπεται στο άρθρο 8, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2016/343 και αφορά την ενημέρωση του κατηγορουμένου. Ο κατηγορούμενος πρέπει να έχει ενημερωθεί εγκαίρως σχετικά με τη δίκη του και τις συνέπειες της μη παράστασης. Με άλλα λόγια, ο κατηγορούμενος πρέπει να έχει λάβει γνώση του γεγονότος ότι μπορεί να εκδοθεί απόφαση για την ενοχή ή την αθωότητά του εάν δεν παραστεί στη δίκη.

37. Η δεύτερη προϋπόθεση προβλέπεται στο άρθρο 8, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2016/343 και αφορά την εκπροσώπηση του κατηγορουμένου από δικηγόρο. Αφορά την περίπτωση στην οποία ο κατηγορούμενος, αφότου ενημερώθηκε για τη δίκη, επέλεξε σκοπίμως να εκπροσωπηθεί από νομικό σύμβουλο αντί να παραστεί αυτοπροσώπως στη δίκη¹¹. Κατ' αρχήν, τούτο είναι δυνατόν να αποδεικνύει ότι παραιτήθηκε από το δικαίωμα παράστασης στη δίκη του, διασφαλίζοντας συγχρόνως το δικαίωμα υπεράσπισής του. Το ΕΔΔΑ εκτιμά ότι το δικαίωμα κάθε κατηγορουμένου να αμυνθεί αποτελεσματικά μέσω συνηγόρου, εν ανάγκη διοριζομένου αυτεπαγγέλτως, περιλαμβάνεται στα θεμελιώδη στοιχεία της δίκαιης δίκης. Ο κατηγορούμενος δεν χάνει το δικαίωμα αυτό απλώς και μόνον επειδή δεν παρέστη στην ενώπιον του δικαστηρίου διαδικασία. Επομένως, για την αμεροληψία του ποινικού συστήματος είναι καθοριστικής σημασίας η απουσία του κατηγορουμένου από τη δίκη του να μη συνεπάγεται παρέκκλιση από το δικαίωμα εκπροσώπησης από συνήγορο και να τύχει ο κατηγορούμενος κατάλληλης υπεράσπισης τόσο σε πρώτο όσο και σε δεύτερο βαθμό¹².

¹⁰ Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 35 της εν λόγω οδηγίας.

¹¹ Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 37 της οδηγίας 2016/343.

¹² Βλ., συναφώς, αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 13ης Φεβρουαρίου 2001, Krombach κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2001:0213JUD002973196, § 89), και της 1ης Μαρτίου 2006, Sejdic κατά Ιταλίας (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 91).

38. Διαπιστώνεται, κατά πρώτον, ότι, για να πληρούται καθεμία από τις προμνησθείσες προϋποθέσεις, ο κατηγορούμενος πρέπει να έχει ενημερωθεί για τη διεξαγωγή της δίκης του. Επομένως, η εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής είναι απαραίτητη για την εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης που εκδίδεται στο πέρας δίκης στην οποία ο κατηγορούμενος δεν παρέστη.

39. Κατά δεύτερον, διαπιστώνεται ότι η παράβαση της προμνησθείσας υποχρέωσης ενημέρωσης συνεπάγεται την εφαρμογή των κανόνων που προβλέπονται στο άρθρο 8, παράγραφος 4, και στο άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343, δεδομένου ότι, στην περίπτωση αυτή, οι αρμόδιες εθνικές αρχές οφείλουν να διασφαλίζουν ότι ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα σε νέα δίκη. Όπως προκύπτει από το γράμμα των εν λόγω άρθρων¹³, οι διατάξεις του άρθρου 8, παράγραφοι 2 και 3, και εκείνες του άρθρου 8, παράγραφος 4, και του άρθρου 9 της εν λόγω οδηγίας συνδέονται μεταξύ τους κατά τρόπο ώστε να συνθέτουν ένα συνεκτικό σύνολο, η δε ενημέρωση ή μη του κατηγορουμένου συνιστά τον καθοριστικό παράγοντα για την υπαγωγή του στο ένα ή στο άλλο καθεστώς.

40. Επομένως, η εμβέλεια του δικαιώματος σε νέα δίκη καθορίζεται στο άρθρο 9 της εν λόγω οδηγίας.

41. Όσον αφορά τον τύπο της νέας δίκης, ο νομοθέτης της Ένωσης αναθέτει στα κράτη μέλη να καθορίσουν το σύστημα μέσων ένδικης προστασίας και διαδικασιών που θα καθιστούν δυνατό τον σεβασμό των δικαιωμάτων υπεράσπισης των ερήμην καταδικασθέντων. Τούτο συνάδει πλήρως με τον ελάχιστο χαρακτήρα των κανόνων που θεσπίζει η οδηγία 2016/343¹⁴, η οποία δεν συνιστά ένα πλήρες και εξαντλητικό μέσο το οποίο αποσκοπεί στον καθορισμό του συνόλου των προϋποθέσεων για την έκδοση δικαστικής απόφασης¹⁵. Η σχετική επιλογή εμπίπτει στη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών και λαμβάνεται με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες του νομικού συστήματός τους.

42. Αντιθέτως, όσον αφορά την εμβέλεια της νέας δίκης, ο νομοθέτης της Ένωσης αναθέτει στα κράτη μέλη συγκεκριμένες και σαφείς υποχρεώσεις. Συγκεκριμένα, υποχρεώνει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν διαδικασία που επιτρέπει επαναπροσδιορισμό της ουσίας της υπόθεσης, περιλαμβανομένης της εξέτασης νέων αποδεικτικών στοιχείων, και που ενδέχεται, επιπλέον, να οδηγήσει σε ανατροπή της αρχικής απόφασης. Εν συνεχεία, επιβάλλει στα κράτη μέλη να διασφαλίσουν ότι, στο πλαίσιο του νέου μέσου ένδικης προστασίας, ο κατηγορούμενος θα έχει το δικαίωμα να παραστεί και να μετάσχει ουσιαστικά στη συνακόλουθη δίκη, σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, και να ασκήσει τα δικαιώματα υπεράσπισης του.

43. Ο νομοθέτης της Ένωσης ενσωματώνει στην εν λόγω διάταξη τις βασικές απαιτήσεις της νέας δίκης που διατύπωσε το ΕΔΔΑ, τις οποίες εκθέτω στα σημεία 66 και 67 των παρουσών προτάσεων¹⁶.

¹³ Οι διατάξεις σχετικά με το δικαίωμα σε νέα δίκη έχουν εφαρμογή μόνο στο μέτρο που «δεν είναι δυνατό να τηρηθούν οι προϋποθέσεις που καθορίζονται [στο άρθρο 8, παράγραφος 2,] επειδή ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να εντοπιστεί παρ' όλο που καταβλήθηκαν οι δέουσες προσπάθειες» (άρθρο 8, παράγραφος 4) ή που «δεν έχουν τηρηθεί οι όροι που προβλέπονται στο άρθρο 8, παράγραφος 2» (άρθρο 9).

¹⁴ Βλ. άρθρο 1 και αιτιολογικές σκέψεις 2 έως 4 και 9 της εν λόγω οδηγίας.

¹⁵ Βλ. απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, σκέψεις 45 έως 47).

¹⁶ Το ΕΔΔΑ θεωρεί επίσης ότι η ΕΣΔΑ καταλείπει στα συμβαλλόμενα κράτη μεγάλη ελευθερία όσον αφορά την επιλογή των μέσων με τα οποία τα δικαιοδοτικά συστήματά τους θα μπορέσουν να εκπληρώσουν τις απαιτήσεις του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, υπό την προϋπόθεση, εντούτοις, ότι τα παρεχόμενα από το εγχώριο δίκαιο μέσα αποδεικνύονται αποτελεσματικά εάν ο κατηγορούμενος δεν παραιτήθηκε από το δικαίωμά του να εμφανισθεί ενώπιον του δικαστηρίου και να υπερασπιστεί τον εαυτό του ούτε είχε την πρόθεση να φυγοδικήσει. Βλ., για παράδειγμα, απόφαση του ΕΔΔΑ της 14ης Ιουνίου 2001, Medenica κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2001:0614JUD002049192, § 55).

44. Επομένως, μετά την εξέταση του γράμματος της οδηγίας 2016/343, διαπιστώνω ότι περίπτωση στην οποία ο κατηγορούμενος δεν ενημερώθηκε ούτε σχετικά με τη δίκη του ούτε σχετικά με τις συνέπειες της μη παράστασης δεν εμπίπτει, εκ προοιμίου, στις διατάξεις του άρθρου 8, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, αλλά σε εκείνες του άρθρου 8, παράγραφος 4, της ίδιας οδηγίας.

45. Εντούτοις, παραμένει μια «γκρίζα ζώνη» η οποία αφορά την περίπτωση των προσώπων που δεν ενημερώθηκαν για τη διεξαγωγή της δίκης τους εξ υπαιτιότητάς τους. Το ερώτημα το οποίο πρέπει να απαντηθεί εν προκειμένω είναι, ειδικότερα, αν η προεκτεθείσα ερμηνεία εφαρμόζεται σε περίπτωση στην οποία δεν κατέστη δυνατόν να ενημερωθεί ο κατηγορούμενος ούτε σχετικά με τη δίκη του ούτε σχετικά με τις συνέπειες της μη παράστασης, λόγω διαφυγής του.

46. Με άλλα λόγια, είχε ο νομοθέτης της Ένωσης τη βούληση να καταστήσει την εκπλήρωση της υποχρέωσης ενημέρωσης απόλυτη απαίτηση, ανεξάρτητη της συμπεριφοράς του κατηγορουμένου και, ειδικότερα, των λόγων για τους οποίους δεν κατέστη δυνατός ο εντοπισμός του, παρά τις προσπάθειες που κατέβαλαν οι αρμόδιες εθνικές αρχές; Απαιτεί ο νομοθέτης της Ένωσης από τα κράτη μέλη να προβλέπουν την εκ νέου εκδίκαση της υπόθεσης κάθε φορά που ο κατηγορούμενος διαφεύγει;

47. Δεν είμαι πεπεισμένος για κάτι τέτοιο, για τους λόγους που θα εκθέσω εν συνεχεία.

48. Κατά πρώτον, από την αιτιολογική σκέψη 36 της οδηγίας 2016/343 προκύπτει ότι η υποχρέωση των αρμόδιων εθνικών αρχών να ενημερώνουν τον κατηγορούμενο σχετικά με τη δίκη σημαίνει ότι ο κατηγορούμενος κλητεύθηκε αυτοπροσώπως ή του παρασχέθηκαν επισήμως πληροφορίες εγκαίρως, με άλλα μέσα, για την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης, κατά τρόπο ώστε να είναι σε θέση να γνωρίζει για τη δίκη. Και στην περίπτωση αυτή, ο νομοθέτης της Ένωσης ενσωματώνει στην οδηγία τη νομολογία του ΕΔΔΑ, κατά την οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι ο κατηγορούμενος παραιτήθηκε σιωπηρώς, με τη συμπεριφορά του, από το δικαίωμα συμμετοχής στη δίκη του μόνον εάν αποδείχθηκε ότι μπορούσε ευλόγως να προβλέψει τις σχετικές συνέπειες της συμπεριφοράς του¹⁷. Επομένως, τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να επιδεικνύουν τη δέουσα επιμέλεια μεριμνώντας για την προσήκουσα κλήτευση του κατηγορουμένου¹⁸, και τούτο συνεπάγεται ότι ο κατηγορούμενος πρέπει να ενημερώνεται για τη διεξαγωγή της δίκης κατά τρόπο ώστε όχι μόνο να λαμβάνει γνώση της ημερομηνίας, της ώρας και του τόπου της δίκης, αλλά και να διαθέτει επαρκή χρόνο για να προετοιμάσει την υπεράσπισή του και να μεταβεί στο δικαστήριο¹⁹.

49. Εντούτοις, από την αιτιολογική σκέψη 38 της οδηγίας 2016/343 προκύπτει ότι ο τρόπος με τον οποίο παρέχονται οι πληροφορίες και, ειδικότερα, το ζήτημα κατά πόσον είναι επαρκής μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ελέγχου. Συγκεκριμένα, ο νομοθέτης της Ένωσης επισημαίνει ότι, «[ό]ταν εξετάζεται κατά πόσον ο τρόπος με τον οποίο παρέχονται οι πληροφορίες επαρκεί ώστε να εξασφαλίζεται η επίγνωση του προσώπου όσον αφορά τη δίκη, ιδιαίτερη προσοχή, εφόσον κρίνεται σκόπιμο, θα πρέπει να αποδίδεται και στη δέουσα προσπάθεια που

¹⁷ Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 1ης Μαρτίου 2006, *Sejdovic* κατά Ιταλίας (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 87 και 89), της 24ης Απριλίου 2012, *Haralampiev* κατά Βουλγαρίας (CE:ECHR:2012:0424JUD002964803, § 33), και της 22ας Μαΐου 2012, *Idalov* κατά Ρωσίας (CE:ECHR:2012:0522JUD000582603, § 173).

¹⁸ Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 12ης Φεβρουαρίου 1985, *Colozza* κατά Ιταλίας (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 32), και της 12ης Ιουνίου 2018, *M.T.B.* κατά Τουρκίας (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, § 49 έως 53).

¹⁹ Βλ., για παράδειγμα, απόφαση του ΕΔΔΑ της 28ης Αυγούστου 2018, *Vyacheslav Korchagin* κατά Ρωσίας (CE:ECHR:2018:0828JUD001230716, § 65).

καταβάλλουν οι δημόσιες αρχές για να ενημερώσουν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο και στη δέουσα προσπάθεια που καταβάλλει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο προκειμένου να λάβει πληροφορίες που απευθύνονται σε αυτό».

50. Από τα ανωτέρω συνάγω ότι τα κράτη μέλη μπορούν, επομένως, να εξετάζουν κατά περίπτωση τον τρόπο με τον οποίο και τις περιστάσεις υπό τις οποίες οι πληροφορίες γνωστοποιήθηκαν στον κατηγορούμενο. Κατά τη γνώμη μου, η χρήση της φράσης «εφόσον κρίνεται σκόπιμο» και του συμπλεκτικού συνδέσμου «και» τείνει να καταδεικνύει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν υπόψη παράγοντες διαφορετικούς από εκείνους που ανάγονται στη φύση, στον τύπο ή στο περιεχόμενο της πράξης με την οποία γνωστοποιήθηκαν οι πληροφορίες. Απαιτώντας από τα κράτη μέλη να αποδίδουν «ιδιαιτέρη προσοχή» στη δέουσα προσπάθεια που καταβάλλουν τόσο οι δημόσιες αρχές όσο και ο κατηγορούμενος για να γνωστοποιήσουν ή να λάβουν, αντιστοίχως, τις πληροφορίες, ο νομοθέτης της Ένωσης δίνει, κατά τη γνώμη μου, έμφαση στη συμπεριφορά καθενός εκ των μετεχόντων στην ποινική διαδικασία.

51. Φρονώ ότι στο πλαίσιο της προμνησθείσας εξέτασης τα κράτη μέλη μπορούν να λάβουν υπόψη το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος διέφυγε. Παρότι μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 39 της οδηγίας 2016/343, η έννοια της διαφυγής δεν ορίζεται στην οδηγία. Εντούτοις, από τη συνήθη έννοια του όρου προκύπτει ότι η «διαφυγή» συνιστά, πρωτίστως, συμπεριφορά και, ειδικότερα, συμπεριφορά προσώπου που υπεκφεύγει, το βάζει στα πόδια ή προσπαθεί να αποφύγει κάτι ενοχλητικό, δυσάρεστο ή επικίνδυνο²⁰.

52. Επομένως, φρονώ ότι πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ δύο περιπτώσεων φυγοδικών.

53. Η πρώτη περίπτωση είναι αυτή στην οποία, παρά την επιμέλεια που επέδειξαν και τις προσπάθειες που κατέβαλαν οι εθνικές αρχές για να ενημερώσουν τον κατηγορούμενο για την ημερομηνία και τον τόπο της δίκης του καθώς και για τις συνέπειες της μη παράστασης, οι εν λόγω πληροφορίες δεν γνωστοποιήθηκαν στον κατηγορούμενο διότι αυτός παρέβη, σκοπίμως και εκ προθέσεως, τις υποχρεώσεις που υπείχε προκειμένου να ενημερωθεί για τη διεξαγωγή της δίκης του, και τούτο με σκοπό να αποφύγει την κρίση του δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, στην οποία οι εθνικές αρχές προέβησαν στο σύνολο των ενεργειών που επιβάλλει η ενημέρωση του κατηγορουμένου και στην οποία ο κατηγορούμενος, με τη συμπεριφορά του, αντιτάχθηκε στη γνωστοποίηση των εν λόγω πληροφοριών, φρονώ ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να εκτελέσουν την καταδικαστική απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 3, της οδηγίας 2016/343 και να αρνηθούν τη διεξαγωγή νέας δίκης.

54. Η δεύτερη περίπτωση είναι εκείνη στην οποία ο κατηγορούμενος δεν ενημερώθηκε για την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης του για λόγους που είναι, αντιθέτως, πολύ διαφορετικοί, ανεξάρτητοι της βούλησής του ή θεμιτοί, όπως η περιθωριοποίησή του ή ακόμη η ευάλωτη θέση του. Στην περίπτωση αυτή, στην οποία η παράβαση της υποχρέωσης ενημέρωσης δεν είναι αποτέλεσμα σκόπιμης και εκ προθέσεως παράβασης από τον κατηγορούμενο των υποχρεώσεων που υπέχει, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι το εν λόγω πρόσωπο θα έχει δικαίωμα σε νέα δίκη, βάσει των αρχών που προβλέπονται στο άρθρο 8, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, και στο άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343.

55. Η διάκριση των φυγοδικών που προτείνω επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει διεξοδικά το σύνολο των περιστάσεων της υπόθεσης.

²⁰ Βλ. *Dictionnaire de l'Académie française* και *Dictionnaire Larousse*.

56. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εξακριβώσει ότι οι εθνικές αρχές κατέβαλαν επαρκείς προσπάθειες για να ενημερώσουν τον κατηγορούμενο, να διασφαλίσουν την εμφάνισή του ενώπιον του δικαστηρίου και να τον εντοπίσουν, λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη, στο πλαίσιο αυτό, τη φύση και την έκταση των υποχρεώσεων που υπέχει ο κατηγορούμενος προκειμένου να λάβει τις σχετικές με τη διεξαγωγή της δίκης του πληροφορίες. Το εθνικό δικαστήριο πρέπει, κατά περίπτωση, να είναι σε θέση να θεμελιώσει κατά τρόπο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, επί τη βάση συγκεκριμένων και αντικειμενικών πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, την κρίση ότι ο κατηγορούμενος ενημερώθηκε για τη φύση καθώς και την αιτία των κατηγοριών που απαγγέλθηκαν εις βάρος του και ότι παρέβη, σκοπίμως και εκ προθέσεως, τις υποχρεώσεις που υπείχε προκειμένου να μπορεί να ενημερωθεί για τη διεξαγωγή της δίκης του, για παράδειγμα, δηλώνοντας εσφαλμένη διεύθυνση ή παραλείποντας να γνωστοποιήσει, παρά τις σχετικές οδηγίες, τη μεταβολή της διεύθυνσής του.

57. Κατά τη γνώμη μου, η γραμματική ερμηνεία του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/343 που προτείνω δεν θίγει τους σκοπούς που επιδιώκει ο νομοθέτης της Ένωσης²¹.

2. Τελολογική ερμηνεία της οδηγίας 2016/343

58. Υπενθυμίζεται ότι σκοπός της οδηγίας 2016/343 είναι να θεσπιστούν κοινοί ελάχιστοι κανόνες σχετικά με το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του προκειμένου να ενισχυθούν η αμοιβαία αναγνώριση και η αμοιβαία εμπιστοσύνη των κρατών μελών στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης καθενός από αυτά²². Υπενθυμίζεται επίσης ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η εν λόγω οδηγία δεν συνιστά ένα πλήρες και εξαντλητικό μέσο το οποίο αποσκοπεί στον καθορισμό *του συνόλου των προϋποθέσεων για την έκδοση δικαστικής αποφάσεως*²³. Επομένως, παρότι ο νομοθέτης της Ένωσης απαιτεί από τα κράτη μέλη να προβλέπουν την εκ νέου εκδίκαση της υποθέσεως ώστε να διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων υπεράσπισης των ερήμην καταδικασθέντων, δεν προκύπτει κατ' ανάγκην εξ αυτού δικαίωμα των ερήμην καταδικασθέντων σε νέα δίκη σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να επιτευχθούν οι σκοποί που επιδιώκονται με την εν λόγω οδηγία.

59. Όπως αποφάνθηκε το Δικαστήριο με τη διάταξη της 14ης Ιανουαρίου 2021, UC και TD (Τυπικά ελαττώματα του κατηγορητηρίου)²⁴, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να «επιτυγχάνει δίκαιη ισορροπία μεταξύ, αφενός, του σεβασμού των δικαιωμάτων υπεράσπισης και, αφετέρου, της ανάγκης να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα της δίωξης καθώς και η ολοκλήρωση της διαδικασίας εντός εύλογου χρόνου»²⁵. Εντούτοις, μια τόσο στενή αντίληψη του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, η οποία θα επέβαλλε συστηματικά την εκ νέου εκδίκαση της υποθέσεως, ακόμη και στην περίπτωση που οι αρμόδιες εθνικές αρχές αδυνατούσαν εν τοις πράγμασι να ενημερώσουν τον κατηγορούμενο για τη διεξαγωγή της δίκης του λόγω της διαφυγής του, διότι παρέβη, σκοπίμως και εκ προθέσεως, τις υποχρεώσεις που υπείχε προκειμένου να λάβει τις εν λόγω πληροφορίες, θα ενείχε κίνδυνο υποκίνησης των καταχρήσεων δικαιώματος και νομικής διαδικασίας εκ μέρους ορισμένων κατηγορουμένων που ευελπιστούν ότι θα μπορέσουν να προβάλουν την υπέρβαση του εύλογου χρονικού διαστήματος ή την παραγραφή της ποινικής

²¹ Βλ. απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2020, Spetsializirana prokuratura (Ερημοδικία) (C-688/18, EU:C:2020:94, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

²² Βλ. άρθρο 1 και αιτιολογικές σκέψεις 2 έως 4, 9 και 10 της οδηγίας 2016/343.

²³ Πρβλ. απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, σκέψεις 45 έως 47).

²⁴ C-769/19 (μη δημοσιευθείσα, EU:C:2021:28).

²⁵ Σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία της εν λόγω διατάξεως.

δίωξης, με συνέπεια καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης, αποθάρρυνση των θυμάτων, τα οποία καλούνται ενίοτε να επωμιστούν το ηθικό και οικονομικό κόστος πλειόνων δικών, ακόμη και αρνησιδικία.

60. Επομένως, οι κανόνες που προβλέπονται στο άρθρο 8, παράγραφοι 2 έως 4, και στο άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343 πρέπει να καθιστούν δυνατή την επίτευξη δίκαιης ισορροπίας μεταξύ, αφενός, της αποτελεσματικότητας της δίωξης και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, παρέχοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να εκτελούν απόφαση εκδοθείσα εις βάρος του προσώπου που, παραβαίνοντας κατάφωρα τις υποχρεώσεις που υπέχει, κατέστησε αδύνατο για τις αρμόδιες εθνικές αρχές να το ενημερώσουν για τη διεξαγωγή της δίκης του, με σκοπό να αποφύγει την κρίση του δικαστηρίου, και, αφετέρου, του δικαιώματος σε νέα δίκη, σκοπός της οποίας πρέπει να είναι να διασφαλίσει τα δικαιώματα υπεράσπισης εκείνου που ούτε παραιτήθηκε από το δικαίωμα να εμφανιστεί στο δικαστήριο και να υπερασπιστεί τον εαυτό του ούτε είχε την πρόθεση να φυγοδικήσει.

61. Τέλος, η προτεινόμενη ερμηνεία εντάσσεται στη νομολογιακή γραμμή που διαμόρφωσε το ΕΔΔΑ σχετικά με την τήρηση του άρθρου 6, παράγραφος 1, ΕΣΔΑ.

3. Ανάλυση της νομολογίας του ΕΔΔΑ

62. Με την απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2020, *Spetsializirana prokuratura* (Ερημοδικία)²⁶, το Δικαστήριο υπενθύμισε τους λόγους για τους οποίους, κατά την ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας 2016/343, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του²⁷. Συγκεκριμένα, με τις αιτιολογικές σκέψεις 11, 13, 33, 45, 47 και 48 της εν λόγω οδηγίας, ο νομοθέτης της Ένωσης εξέφρασε σαφώς τη βούλησή του να ενισχύσει και να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών ενσωματώνοντας, στο δίκαιο της Ένωσης, τη νομολογία που διαμόρφωσε το ΕΔΔΑ σχετικά με την τήρηση του άρθρου 6, παράγραφος 1, ΕΣΔΑ.

63. Σε σχέση με το προμνησθέν άρθρο, το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι η διαφυγή προσώπου είναι κατάφωρη όταν το πρόσωπο γνωρίζει ότι έχει κινηθεί εναντίον του ποινική διαδικασία, γνωρίζει τη φύση καθώς και την αιτία της κατηγορίας και δεν έχει την πρόθεση να μετάσχει στη διαδικασία ή επιθυμεί να φυγοδικήσει²⁸.

64. Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΔΔΑ αναπτύσσει τη συλλογιστική του σε δύο στάδια.

65. Κατ' αρχάς, το ΕΔΔΑ εξακριβώνει αν αποδείχθηκε, βάσει αντικειμενικών και λυσιτελών πραγματικών περιστατικών, ότι ο κατηγορούμενος παραιτήθηκε από το δικαίωμα να εμφανιστεί στη δίκη του και να υπερασπιστεί τον εαυτό του ή είχε την πρόθεση να φυγοδικήσει. Συναφώς, το ΕΔΔΑ απαιτεί από τα εθνικά δικαστήρια να επιδεικνύουν τη δέουσα επιμέλεια κοινοποιώντας αυτοπροσώπως στον κατηγορούμενο τις εις βάρος του απαγγελθείσες κατηγορίες και κλητεύοντάς τον προσηκόντως²⁹. Ελλείψει παραλαβής επίσημης κοινοποίησης, ορισμένα επαρκή

²⁶ C-688/18 (EU:C:2020:94).

²⁷ Βλ. σκέψεις 34 και 35 της εν λόγω αποφάσεως.

²⁸ Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 1ης Μαρτίου 2006, *Sejdovic* κατά Ιταλίας (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 98 έως 101).

²⁹ Βλ. υποσημείωση 18 των παρούσων προτάσεων. Κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η εν λόγω παραίτηση δεν μπορεί να συναχθεί ούτε από αόριστη και μη επίσημη γνώση (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης Μαΐου 2006, *Κουπον* κατά Ιταλίας, CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, § 47), ούτε υποθετικά ή από την ιδιότητα και μόνον του φυγόδικου (βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 12ης Φεβρουαρίου 1985, *Colozza* κατά Ιταλίας, CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 28).

πραγματικά περιστατικά και διαπιστώσεις μπορεί, κατά το ΕΔΔΑ, να καταδεικνύουν, κατά τρόπο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, ότι ο κατηγορούμενος ενημερώθηκε ότι έχει κινηθεί εναντίον του ποινική διαδικασία, γνωρίζει τη φύση καθώς και την αιτία της κατηγορίας και δεν έχει την πρόθεση να μετάσχει στη διαδικασία ή επιθυμεί να φυγοδικήσει³⁰. Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΔΔΑ εξετάζει αν οι αρμόδιες εθνικές αρχές επέδειξαν τη δέουσα επιμέλεια κατά τις προσπάθειες εντοπισμού του κατηγορουμένου και ενημέρωσής του σχετικά με την ποινική διαδικασία³¹, ιδίως διενεργώντας προσήκουσες έρευνες³². Συγκεκριμένα, με την απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2012, Abdelali κατά Γαλλίας³³, το ΕΔΔΑ υπενθύμισε ότι η απουσία και μόνον του προσφεύγοντος από τον συνήθη τόπο διαμονής του ή την κατοικία των γονέων του δεν επαρκεί για να θεωρηθεί ότι ο προσφεύγων τελούσε εν γνώσει της ύπαρξης της εις βάρος του ποινικής δίωξης καθώς και της εναντίον του δίκης και ότι είχε «διαφύγει».

66. Εν συνεχεία, όταν οι προμνησθείσες διαπιστώσεις δεν επαρκούν, το ΕΔΔΑ εξετάζει κατά πόσον ο κατηγορούμενος έτυχε, πέραν πάσης αμφιβολίας, της δυνατότητας να παραστεί σε νέα δίκη³⁴. Κατά το ΕΔΔΑ, η υποχρέωση διασφάλισης του δικαιώματος του κατηγορουμένου να είναι παρών στην αίθουσα του δικαστηρίου όπου συζητείται η υπόθεσή του –είτε κατά την πρώτη κινηθείσα εναντίον του διαδικασία είτε κατά τη διάρκεια νέας δίκης– είναι ένα από τα βασικά στοιχεία του άρθρου 6 ΕΣΔΑ. Σε αντίθετη περίπτωση, θα εθεωρείτο ότι η ποινική διαδικασία είναι «προδήλως αντίθετη προς τις διατάξεις του άρθρου 6 [ΕΣΔΑ]» ή συνιστά «κατάφωρη αρνησιδικία»³⁵.

67. Επομένως, κατά το ΕΔΔΑ, επιβάλλεται να παρέχεται υπέρ του κατηγορουμένου η δυνατότητα εκ νέου εκτίμησης του βασίμου των κατηγοριών που του απαγγέλλθηκαν, τόσο από πραγματικής όσο και από νομικής απόψεως, από δικαστήριο «που διαθέτει πλήρη δικαιοδοσία» και συνεδριάζει παρόντος του κατηγορουμένου³⁶, παρέχοντάς του όλες τις εγγυήσεις της δίκαιης δίκης που προβλέπονται στο άρθρο 6 ΕΣΔΑ. Πάντως, το ΕΔΔΑ καταλείπει στα συμβαλλόμενα κράτη «μεγάλη ελευθερία όσον αφορά την επιλογή των μέσων με τα οποία τα δικαιοδοτικά συστήματά τους θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του [εν λόγω άρθρου]», εφόσον «τα παρεχόμενα από το εγχώριο δίκαιο μέσα αποδεικνύονται αποτελεσματικά εάν ο κατηγορούμενος δεν παραιτήθηκε από το δικαίωμά του να εμφανισθεί ενώπιον του δικαστηρίου και να υπερασπιστεί τον εαυτό του ούτε είχε την πρόθεση να φυγοδικήσει»³⁷.

³⁰ Βλ. αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 1ης Μαρτίου 2006, Sejdovic κατά Ιταλίας (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 98 έως 101), της 23ης Μαΐου 2006, Koupon κατά Βουλγαρίας (CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, § 48), της 26ης Ιανουαρίου 2017, Lena Atanasova κατά Βουλγαρίας (CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, § 52), και της 2ας Φεβρουαρίου 2017, Ait Abbou κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2017:0202JUD004492113, § 62 έως 65).

³¹ Με την απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1985, Colozza κατά Ιταλίας (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 28), το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι η παρατηρηθείσα κατάσταση «δεν είναι συμβατή με την επιμέλεια που οφείλουν να επιδεικνύουν τα κράτη μέλη προκειμένου να διασφαλίζεται η πραγματική άσκηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 6 [ΕΣΔΑ]». Με την απόφαση της 12ης Ιουνίου 2018, Μ.Τ.Β. κατά Τουρκίας (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, § 51 έως 54), το ΕΔΔΑ έκρινε ότι ο δικαστής της ουσίας δεν είχε επιδείξει τη δέουσα επιμέλεια κατά τις προσπάθειες εντοπισμού του προσφεύγοντος περιοριζόμενος στην κοινοποίηση της απόφασης κατά τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου. Κατά το ΕΔΔΑ, η εν λόγω κοινοποίηση δεν αρκεί, αφ' εαυτής, για την απαλλαγή του κράτους από τις υποχρεώσεις που υπέχει βάσει του άρθρου 6 ΕΣΔΑ.

³² Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 12ης Φεβρουαρίου 1985, Colozza κατά Ιταλίας (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 28).

³³ CE:ECHR:2012:1011JUD004335307, § 54.

³⁴ Βλ. αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 12ης Φεβρουαρίου 1985, Colozza κατά Ιταλίας (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 29), και της 1ης Μαρτίου 2006, Sejdovic κατά Ιταλίας (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 101 in fine).

³⁵ Βλ. αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 1ης Μαρτίου 2006, Sejdovic κατά Ιταλίας (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 84), και της 12ης Ιουνίου 2018, Μ.Τ.Β. κατά Τουρκίας (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, § 61).

³⁶ Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 12ης Φεβρουαρίου 1985, Colozza κατά Ιταλίας (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 31 και 32).

³⁷ Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 14ης Ιουνίου 2001, Medenica κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2001:0614JUD002049192, § 55). Βλ., επίσης, αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 12ης Φεβρουαρίου 1985, Colozza κατά Ιταλίας (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 30), και της 1ης Μαρτίου 2006, Sejdovic κατά Ιταλίας (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 82).

68. Το ΕΔΔΑ εφάρμοσε τις προεκτεθείσες αρχές στην απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2017, *Lena Atanasova κατά Βουλγαρίας*³⁸. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, το ΕΔΔΑ κλήθηκε να αποφανθεί επί του ζητήματος αν το *Varhoven kasatsionen sad* (Ανώτατο Δικαστήριο) είχε παραβεί το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΕΣΔΑ απορρίπτοντας, επί τη βάση του άρθρου 423, παράγραφος 1, του ΝΡΚ –που μνημονεύεται στην υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως–, αίτηση για την επανάληψη της ποινικής διαδικασίας υποβληθείσα από τη φυγόδικο προσφεύγουσα, με την αιτιολογία ότι η προσφεύγουσα είχε επιχειρήσει να αποφύγει την κρίση του δικαστηρίου και, επομένως, είχε περιέλθει σε αδυναμία συμμετοχής στην ποινική δίκη της λόγω της υπαίτιας συμπεριφοράς της³⁹.

69. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η προμνησθείσα απόρριψη δεν συνιστούσε τέτοια παράβαση στο μέτρο που η κατηγορουμένη είχε παραιτηθεί σιωπηρώς, πλην όμως εν γνώσει της και εγκύρως, από το δικαίωμα να εμφανιστεί αυτοπροσώπως ενώπιον των δικαστηρίων, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, ΕΣΔΑ. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε προηγουμένως ότι η προσφεύγουσα είχε ενημερωθεί δεόντως για την κίνηση ποινικής διαδικασίας εναντίον της καθώς και για τις κατηγορίες που της είχαν απαγγελθεί, είχε αναγνωρίσει τα πραγματικά περιστατικά και είχε δηλώσει έτοιμη να παράσχει λεπτομερείς εξηγήσεις καθώς και να διαπραγματευθεί τους όρους της εις βάρος της εκδοθησόμενης καταδικαστικής απόφασης. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε επίσης ότι δεν κατέστη δυνατό να της επιδοθεί η κλήτευση λόγω μεταβολής της διεύθυνσης κατοικίας, την οποία η προσφεύγουσα δεν είχε γνωστοποιήσει στις αρμόδιες αρχές. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι οι εθνικές αρχές είχαν προβεί, επιπλέον, στις αναγκαίες εύλογες ενέργειες προκειμένου να διασφαλίσουν την εμφάνιση της κατηγορουμένης στη δίκη της. Στην εν λόγω υπόθεση, οι αρχές είχαν, κατ' αρχήν, κλητεύσει την προσφεύγουσα στη διεύθυνση που αυτή είχε δηλώσει και, εν συνεχεία, την αναζητήσαν στις γνωστές διευθύνσεις της ή στα σωφρονιστικά ιδρύματα και, τέλος, είχαν επίσης βεβαιωθεί ότι η προσφεύγουσα δεν είχε αναχωρήσει από την εθνική επικράτεια⁴⁰.

70. Εντούτοις, το ΕΔΔΑ δεν κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα με την απόφαση της 23ης Μαΐου 2006, *Κουπον κατά Βουλγαρίας*⁴¹. Συγκεκριμένα, με την εν λόγω απόφαση το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, ΕΣΔΑ στο μέτρο που ο ερήμην καταδικασθείς προσφεύγων είχε στερηθεί του δικαιώματος σε νέα δίκη χωρίς οι αρχές να αποδείξουν ότι παραιτήθηκε, κατά τρόπο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, από το δικαίωμα παράστασης στη δίκη του. Με την εν λόγω απόφαση, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι είχε παρασχεθεί δυνατότητα ακρόασης στον κατηγορούμενο επί των προσαπτόμενων πραγματικών περιστατικών, πλην όμως αυτός δεν είχε ενημερωθεί αυτοπροσώπως για την απαγγελία κατηγοριών εις βάρος του. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι, ελλείψει κοινοποίησης στον προσφεύγοντα των κατηγοριών που του απαγγέλθηκαν, κανένα από τα στοιχεία που προσκομίστηκαν ενώπιόν του δεν αποδείκνυε ότι ο προσφεύγων είχε λάβει γνώση της απαγγελίας των κατηγοριών, της παραπομπής του στο ακροατήριο ή της ημερομηνίας της δίκης του. Το ΕΔΔΑ εκτίμησε ότι, μετά την ανάκρισή του από την αστυνομία σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά, ο προσφεύγων

³⁸ CE:ECHR:2017:0126JUD005200907.

³⁹ Βλ. § 27 και 28 της εν λόγω αποφάσεως.

⁴⁰ Βλ. § 52 και 53 της εν λόγω αποφάσεως.

⁴¹ CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, § 32, 49, 53 και 54. Βλ., επίσης, απόφαση αρχής της 1ης Μαρτίου 2006, *Sejdovic κατά Ιταλίας* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 100), με την οποία το ΕΔΔΑ έκρινε ότι τέτοιες περιστάσεις δεν αποδείχθηκαν ελλείψει αντικειμενικών στοιχείων πέραν εκείνου που αντιλήθηκε από την απουσία του κατηγορουμένου από τον συνήθη τόπο διαμονής του, δεδομένου ότι οι εθνικές αρχές υπέθεσαν ότι ο προσφεύγων είχε εμπλακεί στο έγκλημα για το οποίο κατηγορούνταν ή ήταν υπεύθυνος για το εν λόγω έγκλημα. Το ΕΔΔΑ εφάρμοσε την ίδια προσέγγιση στην απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2006, *Hu κατά Ιταλίας* (CE:ECHR:2006:0928JUD000594104, § 53 έως 56).

μπορούσε να υποθέσει μόνον ότι επρόκειτο να ασκηθεί δίωξη εναντίον του, αλλά δεν μπορούσε σε καμία περίπτωση να γνωρίζει επακριβώς τις κατηγορίες που επρόκειτο να απαγγελθούν εις βάρος του⁴².

71. Διαπιστώνω, επομένως, ότι το ΕΔΔΑ επιδιώκει επίσης να επιτύχει ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων υπεράσπισης του κατηγορουμένου που δεν παρέστη στη δίκη του και της αναγκαιότητας να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της ποινικής δίωξης σε περιπτώσεις στις οποίες ο κατηγορούμενος εξέφρασε, κατά τρόπο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, τη βούλησή του να φυγοδικήσει.

72. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι το άρθρο 8, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2016/343 καταλαμβάνει την περίπτωση στην οποία το εθνικό δικαστήριο διαπιστώνει, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των συγκεκριμένων περιστάσεων της επίμαχης υπόθεσης, ότι, παρά την επιμέλεια που επέδειξαν και τις προσπάθειες που κατέβαλαν οι αρμόδιες εθνικές αρχές για να ενημερώσουν τον κατηγορούμενο για τη διεξαγωγή της δίκης του και τις συνέπειες της ερημοδικίας, ο κατηγορούμενος παρέβη, σκοπίμως και εκ προθέσεως, τις υποχρεώσεις που υπέχει προκειμένου να λάβει τις εν λόγω πληροφορίες, με σκοπό να αποφύγει την κρίση του δικαστηρίου.

73. Στο πλαίσιο της εν λόγω εξέτασης, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει τη φύση και το περιεχόμενο των υποχρεώσεων που υπέχει ο κατηγορούμενος προκειμένου να ενημερωθεί, κατά περίπτωση δε το εθνικό δικαστήριο πρέπει να είναι σε θέση να θεμελιώσει, κατά τρόπο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, επί τη βάση συγκεκριμένων και αντικειμενικών πραγματικών περιστατικών, την κρίση ότι ο κατηγορούμενος γνώριζε τη φύση και την αιτία των εις βάρος του απαγγελθεισών κατηγοριών και ότι διέφυγε σκοπίμως και εκ προθέσεως.

74. Το άρθρο 8, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, και το άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343 έχουν την έννοια ότι δεν αντιβαίνει σε αυτά εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα σε νέα δίκη όταν ο κατηγορούμενος διέφυγε αφότου ενημερώθηκε για τις εις βάρος του κατηγορίες κατά το στάδιο της προανάκρισης και προτού λάβει γνώση του οριστικού κατηγορητηρίου, υπό την προϋπόθεση ότι το εθνικό δικαστήριο προβαίνει στις προμνησθείσες διαπιστώσεις.

75. Λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που προτείνω να δοθεί στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, που εξετάστηκαν από κοινού, παρέλκει, κατά τη γνώμη μου, η απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

⁴² Εντούτοις, με την απόφαση της 1ης Μαρτίου 2006, Sejdonic κατά Ιταλίας (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 85), το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η επανέναρξη της προθεσμίας άσκησης έφεσης κατά της ερήμην εκδοθείσας καταδικαστικής απόφασης, με παροχή στον κατηγορούμενο της δυνατότητας να παραστεί στη δευτεροβάθμια δίκη και να ζητήσει την εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων, σήμαινε ότι μπορούσε να εκδοθεί νέα απόφαση επί του βασίμου της κατηγορίας, τόσο από πραγματικής όσο και από νομικής απόψεως, κάτι το οποίο μπορούσε να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι, συνολικά, η διαδικασία υπήρξε δίκαιη.

V. Πρόταση

76. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων, Βουλγαρία) ως εξής:

- 1) Το άρθρο 8, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, έχει την έννοια ότι καταλαμβάνει την περίπτωση στην οποία το εθνικό δικαστήριο διαπιστώνει, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των συγκεκριμένων περιστάσεων της επίμαχης υπόθεσης, ότι, παρά την επιμέλεια που επέδειξαν και τις προσπάθειες που κατέβαλαν οι αρμόδιες εθνικές αρχές για να ενημερώσουν τον κατηγορούμενο για τη διεξαγωγή της δίκης του και τις συνέπειες της ερημοδικίας, ο κατηγορούμενος παρέβη, σκοπίμως και εκ προθέσεως, τις υποχρεώσεις που υπέχει προκειμένου να λάβει τις εν λόγω πληροφορίες, με σκοπό να αποφύγει την κρίση του δικαστηρίου.
- 2) Στο πλαίσιο της εν λόγω εξέτασης, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει τη φύση και το περιεχόμενο των υποχρεώσεων που υπέχει ο κατηγορούμενος προκειμένου να ενημερωθεί, κατά περίπτωση δε το εθνικό δικαστήριο πρέπει να είναι σε θέση να θεμελιώσει, κατά τρόπο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, επί τη βάσει συγκεκριμένων και αντικειμενικών πραγματικών περιστατικών, την κρίση ότι ο κατηγορούμενος γνώριζε τη φύση και την αιτία των εις βάρος του απαγγελθεισών κατηγοριών και ότι διέφυγε σκοπίμως και εκ προθέσεως.
- 3) Το άρθρο 8, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, και το άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343 έχουν την έννοια ότι δεν αντιβαίνει σε αυτά εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα σε νέα δίκη όταν ο κατηγορούμενος διέφυγε αφότου ενημερώθηκε για τις εις βάρος του κατηγορίες κατά το στάδιο της προανάκρισης και προτού λάβει γνώση του οριστικού κατηγορητηρίου, υπό την προϋπόθεση ότι το εθνικό δικαστήριο προβαίνει στις προμνησθείσες διαπιστώσεις.